

que comparati videantur ex se se, qui ad eandem pertractandas accedunt, si vim insitam bonæ mentis assidua meditatione promovere voluerint. At nemo tamen peritus Orator evadat, nisi magistræ dicendi Rhetoricam adhibuerit. Nam cum disciplinæ illæ, quæ dicuntur esse in contemplatione positæ, principiis immutabilibus certisque nituntur fundamentis, quæ nec locorum aut temporum varietati obnoxia sint, nec à diversis populorum moribus atque institutis dependeant; tum, quocumque terrarum diverteris, commodam habes ubique doctrinæ suppellectilem; quæ, peregrinus & hospes ipse dum videberis, in eodem nata & comparata solo videri possit.

An est eadem Eloquentiæ ratio, Auditores? an est illa semper & ubique sui similis? Itane unum eundemque tueri potest ac retinere apud omnes modum, ut se hominum indoli, moribus, ingenii non accommodet; ut non inquirat in ipsam rationem locorum ac temporum; ut non degustet mentes sensusque eorum, quibuscum actura sit; denique ut tam varias induere se in formas, tam multiplex ipsa videri non debeat, quàm illi sunt, quorum uti commercio ac societate teneatur?

Fulminat Athenis Demosthenes Entheo semper plenus afflatu, excandescit in Philippum, invebitur in Midiam, debacchatur in Eschinem, Solem, Stellas, Deo testatur. Nullas nisi vividas, acres, & ad perturbandos animos comparatas figuras adhibet. Si dicturus ad Populum Atheniensem, prodit in theatrum, illum admonet duriter, acriter objurgat, & nulla vel generis, vel potentis, vel dignitatis habita ratione, eodera omnes ponit in loco.

Contra Tullius mirabilis in cæcis affectibus percellit primum animos Orationis amplitudine, gratia, lepore, magnificentia: mox insinuat se solerter, & dum mentes suspensas tenet ac defixas rerum admiratione, aditum sibi facit in voluntates, eandem tangit, demulcet, flectit, quocumque vel tangi, vel demulceri, vel flecti possunt; rapit illas denique vel reluctantes, & rapiendo suavitate quadam perfundit.

Unde porro tam dissimile, tam dispar in utroque Oratore dicendi genus? an quia acrior ac vividior indoles in Altero, in Altero mitior ac temperatior fuit? Id certè prætexendum existimet, qui diversum Græci Romanique Populi ingenium non norit. At quoniam erat Atheniensibus animus ferox, superbus, levis, invidus, turbarum seditionumque appetens, requirebatur illud dicendi genus, quo percuteretur tanquam ictus fulmine, & coactus pati rationis imperium, sponte reciperet jugum, quod detrectabar. Ergo debuit Demosthenis Oratio ferri more turbinis & audientium cogitationes evertere, occupare sensus, destruere præjudicia, assensum extorquere. Hinc quot illi verba, tot fulgura diceres, quæ mentis oculos perstringunt, aciem heberant, caliginem offundunt: quot sententiæ sunt, tot procellosos senseris ac furentes Austros, qui quatunt animam suis de sedibus, & altissimas quasque opinionum radices evellunt penitus atque dissipant.

Romanis verò cum erat natura mitior ac benignior, quæ vinci exarmatique humanitate ac modestia non erubesceret, tum noverat satis Tullius, non tam mentes esse percellendas, quàm demulcendas voluntates, inspirandum amorem potius esse, quam timorem incutiendum. Hinc ille,

Ille, quæ senserat tentari insectique corda posse, convertibat illuc dulces illas gratiarum illecebras, quæ imparatos suaviter occupant, irretiunt volentes, vim inferunt minimè repugnantibus; & dum rerum omnium charissimam auferunt libertatem, nescio quid libertate dulcius in ipsa ferendi necessitate sufficiunt.

Agite nunc, quotquot estis obores Præceptionum, & omnis bonæ disciplinæ emendatores; cujus erit ex vario multiplicique dicendi genere illud feligere potissimum, quod unicuique conveniat magis; & quoniam accommodare se hominum indoli, moribus, institutis debet ille, qui Oratoris munus suscipit, quis rudem & imperitum rerum tyronem erudiet? quis vim legum explicabit, institutorum rationem evolvat, populorum consuetudines, ritus, Religionem interpretabitur? quis in tanta caligine præferet facem, & intricatas tot difficultatum ambages resolvat? Anima, credo, speculatrix, suisque unis attenda motibus intelliget, quid ceteri opinentur; rimabitur sensus varios, de moribus exterorum cognoscat, quo sit pacto affectus quisque, odorabitur; quò feratur, quò inclinet, quas adduci possit in partes, ex suis ipsa cogitationibus, sententiis, affectionibus metietur? Ergo sit Ars aliqua necesse est, quæ hac provincia defungatur, quæ in scrutandis naturis hominum, variisque ac distantibus inter se moribus cognoscendis versetur.

Sed quid vetera requirimus? Hæc ipsa, quæ reperitur apud varios Europæ populos ingeniorum morumque diversitas, quàm diversa efficit hodieque dicendi genera, quæ nulla natura vis, nisi Artis instructa præsidio unquam assequatur! Cui veniat in mentem, quantumvis illam meditando torqueat atque excruciet, E-

loquentiæ genus illud, quod apud Orientis populos in usu est? Illi propioribus vicini solis veluti radiis afflari, luminosis ubique fulgentem ornamentis Orationem ambiunt: diceres mortalitatis oblitos in cælo semper versari, tam se efferunt supra id omne quod terrenum est, & nihil præter Divinitatis ipsius nomina meditantur aut sonant!

Elatam verò, turgidam ac fastuosam Hispanicæ gentis in dicendo gravitatem æmulari cogitabit aliquis, si naturam unam in consilium adhibuerit? Quot illis verba, tot effata; quot dicta, tot oracula sunt. Nec Deus ipse, si quid Carolo Quinto Hispanorum Regi creditur, humano ore loqui si velit, magnificentius vel sentiat, vel loquatur.

Quod si revivisceret hodie Tullius, & Romæ, quam olim Eloquentiæ suæ rapuit in admirationem, redderetur; an Romam in ipsa Roma jam agnosceret, aut apud Romanos hujus temporis foret in pretio, nisi pristinum dicendi morem dedisceret, & novam sectatus Eloquentiæ formam se se hodiernis Romanorum moribus accommodaret? Nam quis disertus inter eos in primis & Eloquens? Qui tam subtilis in cogitando, ut mentis aciem effugiat; cujus laus non tam à solido sinceroque judicio, quàm ab imaginandi solertia, non tam à simplici & ingenua naturæ imitatione, quàm à speciosis fucatisque luminibus repetitur. Quem crebræ frequentesque Antitheses, argutiæ & acumina verborum, mollia pexa juveniliter, & ad pompam phalaratæ Orationis lenocinia commendant: denique qui blandiri auribus felicius & adulari noverit, is disertus Oratoris palmam ferat, & reliquis facile præponatur.

Nos verò Galli, qui videmur nobis veram Eloquentiæ speciem ac formam.

nam sic effuxisse animo, ut, quod sentimus cumque vel loquimur, sublimitatem & excellentiam cum nativo lepore, gravitatem & magnificentiam cum ingenua simplicitate præ se ferat; an arbitramur laudem hanc, quam vindicamus nobis, ita naturæ solius esse propriam, nihil ut arti debeat? ut ut est; diffiteri certe non licet, quin hæc ipsa Eloquentiæ gloria, quam feliciter partam ambitiosè ostentamus, brevibus unius imperii angustiis circumscripta sit, neque ulterius propaganda videatur, nisi Artis beneficio novam veluti formam induat, & se ad variam populorum indolem, diversos eorumdem mores aptet ac fingat. Quod nisi fecerit, Auditores, nihil est apud nos tam grande, quod Orientalibus tenuè, depressum, humile videri non possit. Quam sectamur in dicendo nativam simplicitatem, hanc Hispani tanquam alienum quiddam à dignitate ac majestate Orationis despicient; temperatum denique moderationis & sapientiae legibus dicendi genus, quod sequimur, veluti mediocri ingenii partum Itali cavillabuntur & illudent.

Nunc fare; quis naturam admonabit suis usque defixam commentationibus, quoties mutationem aliquam Eloquentia patietur? Est enim illa rerum earum de genere, quæ certam ac stabilem conditionem non habent; sed quod ingenii ac moribus usuenit, ut conversionibus ac vicissitudinibus obnoxia sint, id ipsum Eloquentiæ soleat adhærescere. Sic parens Oratorum Plato levem & in verbis positam, Pericles deinde graviolem & sectam rebus Eloquentiam est consecutus. Fuit Crasso, Cottæ, Antonio multum discrepans dicendi genus ab eo, quo Romani veteres utebantur. Quid Plinium,

Cassiodorum, Symmachum, Pacatum, Mamertinum, Ennodium loquar, quantum à Ciceronis magnificentia, vi, lepore, gratia defecerunt! Tamen suis illi omnes placere temporibus, nec placere potuissent, nisi consuluissent Artem illam, quæ in excubiis veluti posita, & variis attentata mutationibus admoneret sedulo, quid sequeretur, & quam inirent viam temperandæ Orationis eorum moribus, quibuscum viverent.

Ecquid porro de nobis ipsis dicemus, Auditores? An una semper eademque Eloquentiæ ratio placuit in Gallia, aut pretium habuit & commendationem? Fuit tempus illud, neque tam distitum est adhuc à nobis, cum doctrinæ vis & eruditionis sincera laus partem in Eloquentia potissimam sibi vindicaret. Quo in genere suspexit olim Gallica Curia, & gratissima cum voluptate meminuit etiamnum hodie Bignonium, Virum tam excultum Literis omnibus, sic in divino civili que Jure versatum, ita contritum totius cum sacre tum profanæ Antiquitatis notitia, ut ab ipsius ore tanquam ab uberrimo fonte perennes doctrinæ rivus profuarent. Neque verò vel aruit in ipso, vel stetit fons ille rerum omnium copiosissimus, sed propagatus feliciter in nepotes Literariam Republicam fertilibus aquis pergit inundare. Testis ille mihi, quem gratulatur sibi Præsidentem Academia Scientiarum, quem & avitæ eruditionis dignissimum heredem sic agnoscit, ut ab eodem ditatum sermonis lepore ac gratia patrimonium fateatur.

Mox verò ut excoli cœperunt hominum nostrorum ingenia, & quemadmodum reliquis in rebus, ita & in Literis politiolem elegantiam admare, visa est etiam ire comprior &

ornatior Eloquentia, & Orationis sterculos ac veneres diligentius consecrari. Neque verò parum illa debuit his temporibus Guillelmo Lamonio Senatus Principi, qui, ut erat ipse elegantissimo ingenio, & omni genere Literaturæ politioris excultissimo, quoties perorabat in Senatu, quod frequenter faciebat, sic doctrinæ forensis apparatus condiebat ubertate & amenitate sermonis, ut tam perfectus Orator, quam cumulatus omni laude Magistratus audiret.

Quo certè minus quis mirabitur, Lamonium Filium, qui de Patrono Æquitatis ejusdem arbiter ac judex factus est, * uti in omnibus, sic in dicendi gratia visum fuisse Parenti simillimum, dum Æquitatis Jura unà cum Talæo, quem erèptum nobis requirimus, sustineret. Suspexit Curia multos per annos geminum illud Fori lumen, & in utriusque patrocinio Gallia decus ac præsidium experta est. Talæus, peracri quanquam vir ingenio, minus natam ad Eloquentiam indolem, longo constantique labore sic perfecerat, ut Orator natus videri posset? Lamoniæ natura disertus & eloquens novam ab eruditione gloriam & politiorum Artium cultura mutuabatur. Illius viva, pressa, incitata ferebatur Oratione; hujus magnifica, sublimis, limata incedebat. Talæo, quod ab actionis elegantia deesse poterat, id gravitas verborum, & sententiarum majestas facile compensabat; Lamoniæ laudes ad ceteras hæc singularis virtus accedebat, ut, quæ graviter diceret ac copiosè, vocis & actionis dignitate decoraret.

Neque prætermittendus ille nobis quem successorem habuit Lamoniæ, quem & sublatum ante tempus non Curia tantum, cui disertissime peroranti toties applausit, sed boni omnes, quos patrocini adjuvabat,

desiderare non cessant; quamvis in charissimo Fratre vivam ac spirantem sui ipsius imaginem reliquerit. Erat in eo naturalis, non fucatus nitor, sano solidoque judicio plena mens, quæ nunquam declinaret à vero, sed in difficillimis intricatissimisque rebus propositi tenax usque damnaret, quod damnandum erat, quod erat absolvendum, absolveret.

Atque utinam Oratores illi præstantissimi meditationibus nostris permisissent tot absoluta Eloquentiæ sanioris exempla, quam uberes inde præceptionum utilium fractus Rhetorica nostra colligeret; quos novi illi correctores & emendatores studiorum, quantumvis speculando se excrucient, nunquam comparabunt.

Saltem si studiorum ratio officiorumque necessitas paterentur adesse nos in Foro assiduos, quoties aut in momenti controversiarum expendentis, aut in quocumque alio argumento versantur, qui Actoris Regii partes jamdudum exercent, quam multas liceret observare virtutes, unde Eloquentiæ Candidati sibi exemplum sumerent! In altero copiosum mirarer, fertile, inexhaustum dicendi genus, tantam ad pervendas, expediendas, resolvendas causarum ambages facilitatem, ut cum imparatus plerumque accedere cogatur ad dicendum, paratissimus tamen semper videatur accessisse.

In Altero, qui stare maluit cum Patronis, quam sedere cum Judicibus, concisam ac pressam Eloquentiam proponerem. Is enim, uti perhibetur apud Ciceronem extitisse famosus ille Scævola, cum peracutus est ad excogitandum, quid in jure aut in æquo verum sit, aut non sit, tum verbis ad rem cum summa brevitate decidendam mirabiliter apertus est.

Sed omnium instar foret augustissimi

* ab Oratoris in Senatu Regii munere ad Insulati Præsidis dignitatem conscenderat.

De Claris Orator.

D. Fleury.

Le Jay, Tom. I.

Hh 3 fini

fimi Senatus Princeps Harlaeus, qui admirandæ quidem, at vix ac ne vix tamen assequendæ exemplum Eloquentiæ quotidie sufficit; tam illa nobile quidpiam ac sincerum præfert: certum antiquæ nobilitatis rectique animi specimen; cujus hæc singularis in dicendo virtus est, ut vox redundet nulla, nulla non videatur axiomatis habere locum posse: quem laudatorem qui habere meruit, is præconem alium non ambiat, adeo segetem laudandi omnem brevi elogio exhaustam fuisse, quantumvis laudis ambitiosus fateatur.

Quanti est, Auditores, ad Eloquentiam, ut opes istæ non pereant; sed ars sit aliqua, quæ divisas in multis ita colligat, ut contra novitatis fastidia, & nativam temporum inclinationem eisdem securitatem præstet.

Nam si ad Linguae Gallicæ perfectionem tuendam promovendamque pertinere visum est, ut ex præstantissimis delicatissimisque ingeniis Academia institueretur, quorum ex arbitrio refrigerentur vocabula, quæ senescerent, & nova, quæ procudisset usus, in honore haberentur. Si societatis illius auctor atque institutor Richelius, vir ille excelsæ mentis præstantia, dexteritate ingenii, eruditionis laude, amore Religionis, rei Gallicæ studio, rebus eum pace, tum bello præclare gestis inferior nemini, nihil ad propagandam nominis sui famam, nihil ad Galliæ ipsius honorem, cui serviebat tunicæ, fecit illustrius, quam cum sermonis patrii gloriam ab injuria temporum & vicissitudinum necessitate vindicavit; supervacaneum & inutile videbitur esse Artem aliquam quæ præsit variis Eloquentiæ vicibus, eisdemque regat ac moderetur. Necessarium censetur Tribunal illud, in quo severum fiat de locutione, de vocibus

examen; nullum erit quod de rebus ipsis pronunciet? Intererit plurimum ad Gallici nominis dignitatem, nullum ut teratur usu vocabulum, cui nobilissimi pariter ac scientissimi confessus suffragatio suum decus ac præterium non fecerit? Interim Resp. literaria non existimabit esse rerum suarum, à maledicentium contumeliis tueri Rhetoricam, quæ, pro ratione temporum dum admonet, quid deceat, quid conveniat magis, quod placeat in Foro dicendi genus, quod delectet in Aula, quod sacris etiam in concionibus sit aptius ad persuadendum, suam Eloquentiæ asserit laudem, eisdemque fatales inter rerum omnium vicissitudines, à quibus nec ipsa præstari possit incolumis, certum quoddam jus perennitatis imperit.

Hactenus, Auditores, quam non inutilis ad Eloquentiam Rhetorica videri debeat, demonstravimus. At inclaimant adversarii; non inutilem modò, sed & perniciosam juventuti à nobis Artem exerceri: id porro quam perperam in nos jactitent, altera Orationis parte demonstrandum.

Nam unde tandem tam exitiosi juvenum animis videri debemus nos Rhetores? scilicet, inquit illi, Juventutem occupamus in nugis, dum melioribus studiis ac disciplinis esset imbuenda; quo fit ut teneri recentisque animi, dum nihil nisi puerile sapere docentur, pravas induant quacumque de re opiniones, & res maximè serias, etiam cum adoleverint, tractare pueriliter assuescant. Nam quid aliud facimus, insultant illi ferociter, dum puerorum memoriam inani præceptorum multitudinè obruimus, dum barbara mille nomina ingerimus, dum mentis aciem in tornandis conformandisque Periodis obtundimus, dum illustrandam Figuris ac Tropis orationem

præ-

præscribimus, dum in ludicris argumentis stylum solertiamque detrimimus?

Intelligere potuistis, Auditores, ex iis quæ de Præceptis Rhetoricæ jam diximus, num sit illud unum quod agamus in Scholis? At hoc ipsum, quod reprehenditur, an inventum Juventutis in perniciem debet reputari?

Liceat appellare ad vestram fidem, Auditores; liceat interpellare eos in nostra causa, qui suam gravioribus in rebus perspicaciam atque æquitatem approbant. Vestrum est arbitros esse ac iudices hodiernæ controversiæ; vestrum est cognoscere, quam ineamus in instituenda Juventute rationem; ne dum liberos vestros nostris curis ac laboribus erudiendos pro vestra humanitate traditis, tam singulari benevolentia abuti videamur.

Ergo non licebit Juventutem in scribendo laudabiliter occupare? damnosum videbitur, quos instillando præcepta extuderimus, ingenii igniculos excipere; & ne dissipentur illi, eisdem veluti pabulum in scribandis argumentis ministrare? abutimur otio Juventutis, dum in ludicris Exercitationibus animos ad majora præparamus? Nam cur in nobis unis damnabitur, quod in reliquis Artibus laudem ferat atque commendationem? Non exercentur in delineandis calamo vel carbone figuris levioribus, quos pingendi gloria incendit atque extimulat? Non ipsi statuariæ artis magistri imitantur in cera vel argilla vultus illos, quos vivo ducere de marmore, vel in ære spirantes cudere meditantur? Non decurrunt centies in Circo, qui ad palmam equitando partem aspirant? Non Heroes fortissimi ludicris in certaminibus experti sunt, quod medias inter hostium acies essent aliquando

præstitari? Non ipse Dux Burgundionum fortissimus edere voluit in Castris Compendiensibus specimen aliquod illius fortitudinis atque sapientiæ, quam non ita multo post in Britanniæ expugnatione, quam in regendis Regiis exercitiis exhibuit? Nos interim, quorum studio atque industriæ formandi instituendique Juvenes permittuntur, quorum alii cum in orandis, tum in referendis causis, alii in erudiendis populis, alii in habendis sacris concionibus operam suam atque solertiam olim collocabunt; abuti censebimur eorum otio, aut etiam hebetare mentis aciem, si jam tum aspiciamus levia quædam Artis illius rudimenta, quam grandiores pertractabunt? Si varia sufficiantur illis Oratiuncularum argumenta, in quibus se ingenii acies exercent? si jubeantur identidem magnorum Oratorum sustinere personam, & de gravibus rebus, etiam in amplissimo cœtu, habere sermonem? Si Scholæ nostræ nunquam mutentur in Forum, & speciem referant augusti Senatus, ubi sit alter qui accusantis, alter qui defendentis partes tueatur? Ubi nec desit etiam, qui quod dictum est utrinque verbosius, id pressius retractet demò, & iudicis atque arbitri partes sustineat? Si ponantur in medio controversiæ ejusmodi, quæ factæ sint licet ac ludicræ, plerumque tamen in contentionem cadunt, & in iudiciis ipsis verè ac seriò agitantur?

Id tamen in nobis si reprehenditur, nullo habebuntur loco tot erudite Quintiliani Exercitationes in gratiam Juventutis elucubræ? refingendus erit ille mos jam inde ab Augusti temporibus usurpatus & ad nos prorogatus usque, ut scribendo Candidatorum Rhetorum stylus acuatur? Irridendus Demosthenes, qui sic

H h 4 præ-

præludebat ad eam, quam est affectus Eloquentiæ gloriam, ut vastas solitudines, vallium anfractus ac fluminum ripas iis, quæ scripserat per jocum, personaret? Explodendus ipse Cicero, quem non pigeret, cum Athenis versaretur, tantam fictis etiam in rebus adhibere mentis contentionem, quantam vel in accusando Catilina, vel in Milone defendendo deinceps adhibuit? Adeo ut ipsum in re simili declamantem Apollonius Molo cum audiisset, raptus in admirationem exclamarit; itane, quod unum superest Graciæ ingenii & Eloquentiæ decus, Tullius auferat, & Romam spoliis nostris ditet! Hinc est, quod Tullius ipse non propria tantum, sed clarissimorum Oratorum, quos viderat, doctus Experientia fatebatur, nullam rem esse, quæ tam ad dicendum proficeret, quam scriptio.

Eant nunc ocores institutionis bonæ, & pristini, quem sequimur, moris interpolatores; novam ipsi magisque expeditam ad Eloquentiæ laudem aspirantibus viam aperiant. Scilicet arida, sterilis ac jejuna commentatio perficiet, quod exercitatio sedula non inchoarit, aut juvenilis animus assidua meditationis laborem importunum feret, nisi prodire impatiens ingenii vis ac solertia inveniat quidpiam, in quo se exerceat?

Nimirum hæc est ingenii indoles præsertim in junioribus, ut otiosum esse non possit, neque tam se amare soleat, quam cum partum aliquid à se feliciter contemplatur. Tunc enim miratur sese, & propriæ virtutis conscia mens, cujus adumbratam novo in sætu videt imaginem, excitulat se magis ac magis; neque jam deterretur ullis studiorum molestiis, dum præstantioris partus expectatione sustentatur.

Quamquam hoc ipsum ferunt ægrius viri perspicaces, & tanquam rem perniciosissimam Juventuti criminantur, quod delectetur nugis puerilibus, quas dediscere illam aliquando oporteat. Næ damnosum quid revera tractant & omittendum penitus, qui Rhetoricis Exercitationibus occupantur, si perdenda grandiores habeant quæ juvenes didicerint!

Verum an tam sterilis & infructuosus hic labor est, Auditores, ut illius poenitere quem debeat, si fingere stylum & acuere, si concinnam ac politam informare orationem, si eandem ornare verborum luminibus & gravitate sententiarum noverit? si tractare possit omne genus dicendi? si laudare comiter, officiosè gratulari, joculari ingeniosè, differere subtiliter, narrare festivè, & cum opus est, etiam vehementer insectari percalleat? Jam si Figurarum, quas adversarii nostri tantopere vellicant, usum illum sit affectus, vim earum omnem ita persenserit, ut, quæ ad ciendos varios animi motus & inclinandas partem in omnem voluntates idoneæ sint, eas adhibere scienter & collocare valeat? an videbitur tam periculosè perdidisse tempus & operam, ut, cum adoleverit, rerum istarum memoriam obliterare penitus teneatur?

Testes vos appello, magni Oratores perfectique dicendi magistri, quos Curia suspicit, quos omne Forum admiratur, quibus perorantibus confertissimi cætus applaudunt. Itane vos impensæ olim in Collegiis operæ poenitet, ut contritam malè adolescentiam, vestram desideretis? ut extingui studiis Rhetoricæ igniculos ingenii senseritis? ut nata jam ad veram sinceramque Eloquentiam indoles grave detrimentum ex nostris exercitationibus acceperit? ut in evertendis præjudiciis, quibus tenera

mens.

mens imbuta fuerat, plurimum laboris adhibere contigerit?

Vestram fidem, vestrum judicium, amplissimi Senatores, viri omnium ordinum, quotquot hic adestis, sapientissimi, qui vestra, qui ceterorum experientia fecistis aliquod nostrorum studiorum periculum; an persensistis ad hunc usque diem noxiam juventuti extitisse, quam inimus ejusdem instituendæ & erudiendæ viam? Non ita se res habet; aut certè indulgentes vos nobis plus æquo, ne dicam parum sinceri, qui, quoties venitis ad nos, quod honori ducimus, hanc ipsam, quam profitemur, Artem tam extollitis; qui eum, quem observamus, morem vestro calculo comprobatis; qui nostra studia reliquis omnibus, quibus Juventus incumbit, facilè anteponitis; qui nihil tam commendatis industriæ nostræ, si qua est, liberorum vestrorum, aut propinquorum, aut amicorum in gratiam, quam ut pretiosum, sic enim vocatis illud, unius anni aut etiam biennii tempus, quod ponendum habent in Rhetorica, crebris & assiduis Exercitationibus conteratur; quibus nihil tam placet, nihil tam jucundum solet accidere, quam si agitare causas interdum vobis præsentibus, & auspiciari jam tum Oratoris officium jubeantur?

Sed quid ego vos indulgentes nobis plus æquo, aut etiam minus sinceros appellem, nisi vester animus cum lingua consentiat? Næ prudentes vos parum, parcite si dicam, Auditores, næ vos eorum Juvenum, quibus cum aliqua necessitudo vobis intercedit, parum amici, quos damni illius memores, quod ex nostra disciplina pertulistis, non pigeat eandem ipsis providere institutionem, & adolescentes vobis charissimos perniciosissimis studiis permittere. Ecce

novum exurgit Academiæ genus, novum aperitur Lyceum, nova instituitur Palæstra, in qua se juvenum animi felicius exercent. Illuc adite celeres, convolate frequentissimo comitatu, perducite juventutem vestram ad felices illos fortunatosque fontes, unde tam uberes Eloquentiæ rivi prosuunt; sufficient illi, unde omnes bibant affatim, & disertis Oratores repente prodeant. Præsidet illic quovis Apolline Numen præsentius, quo feliciter affati eos haurient spiritus, qui dicendi vim, ubertatem, elegantiam inspicient.

Fallor; suspitione dissimulationis caret tam publica vox, & communis sapientissimorum hominum suffragatio: & quantumvis explodendas & eliminandas conclament exercitationes nostras Magistri recentiores, retinendum putant antiquum morem, nec sibi illudi patiuntur.

Hic verò, si liceret, Auditores, investigare sensus hominum, & intimas subire atque expiscari meditantiâ altiis animorum cogitationes, inquirerem ego lubentiùs quod illi sibi proposuerint novi studiorum emendatores consilium. An quia pulchrum est unum videre cæteris activiùs, & quod omnium fugit perspicaciam, id ab uno potuisse deprehendi? At periculosa plenum est opus alex interponere se judicem, ubi nulla controversia est, & cum nullum erroris vestigium appareat, emendare vel le errorem. An facere fucum speraverunt doctrinæ suæ novitate, veteras institutum dum carperent; & quia novitas ipsa multas habet, hac præsertim ætate, ad demulcendos animos illecebras, an magnum hinc sibi ad tuendam suam hæresim fore præsidium crediderunt? At nescio quo cecidit ipsorum fato, ut Classicum frustra cecinerint importuni bucina-

cinatore, neque Resp. Literaria quæ sit quemquam à suis partibus defecisse, ut ad alienum vexillum transfugeret. Quid ergo dicemus esse? An adulari fortè voluissent præstantissimis quibusdam Oratoribus, quos caruisse norunt Academiarum luce, & intra domesticos parietes prælusisse ad illam gloriam, quam dicendo consecuti sunt?

Abiit, Auditores, ut debitam illis, si qui sunt ejusmodi, laudem præreptam velim. Imò fatebor ultro eosdem videri tanto laudandos magis, quanto difficilioriam viam ad laudem ingressi sunt. Verùm quot illi sunt, amabo, qui partum Eloquentiæ decus uni industria suæ debeant? qui primordia gloriæ illius, quam adepti sunt, ab Rhetoricis Exercitationibus non inchoaverint?

Hinc verò triumphant adversarii, per me licet, & exemplis tam singularibus ad explodendam instituti nostri rationem abutantur. Quasi verò, quod prodigii cujusdam loco est, id trahi in argumentum debeat, & paucorum exemplum possit experientia multorum prævalere.

Quam amola enim verò mihi surgeret Orationis seges, si vellem, aut si potius multitudo fineret, appellare conspicuos toti Curia & omnium suffragio præstantissimos Oratores, qui prima eruditionis illius atque facundiæ, cui quotidie Senatus applaudit, posuere nostris in Academicis fundamenta, eosdemque purissimos ac necessarios veræ ac germanæ Eloquentiæ fontes agnoscere non dubitant. Nam quid aliud faciunt Exercitationes illæ, quibus in Rhetorica Juventus indulget, nisi ingenii igniculos veluti cineri doloso suppositos excutiant? nisi scaturientes undique nativæ solertiæ uberes rivulos sedulò colligunt, & per defœccatos canales fluere eosdem per-

docent? Hinc fit ut eorum non parci, cum recedunt ab officina nostra tanquam recentes ab incude nummi; & ipsam Fori auctoritatem non veriti specimen aliquod partæ apud nos facundiæ præbent, rapiant oculos in admirationem sui, & non rudis tantum aut adumbrati leviter, sed exercitati jam diu multumque Oratoris formam exhibeant.

Testis adest locuples Juvenis ille Magistratus, cui in Præsidiali Curia Actoris regii partes tuenti universa Civitas toties applausit; si tamen juvenis ille dicendus est, qui juvenile nihil habeat præter ætatem. Testis, inquam, ille locuples, quale ad summam Eloquentiæ laudem Rhetoricæ Exercitationes momentum conferant. Adolevit scilicet inter nos felix illud ingenium, & natam ad magna quæque indolem pro virili parte promovimus. Neque verò jam tum nobis latuit, qualis & quantus Orator esset brevi futurus, & quam in ipso, quoties aut agitatur causas, aut perorat, hodiè mirantur omnes, quam ipse miratus sum non semel ingenii vim, sententiarum gravitatem, sermonis elegantiam, Actionis concinnitatem & affluentem omni lepore oris totiusque hominis gratiam, id ipsum omne, quantum quantum est, Rhetoricis in prolusionibus & fictis in causis præferbat. Quò non pertinet ille, ubi numerus annorum accesserit? Quanquam quò evolare possit albius, quem communi voce jam ambivit Principem Patronorum Collegium, & dignum tam conspicuo munere judicavit?

Ignoscite, Auditores, hic si visus sim propensissimò meo studio indulgere plusculum. Est hoc laborum nostrorum solatium & merces non invidenda, si, quam nobilissimæ Juventuti educationem impertivimus,

D. Chau-
velin. f.

eandem rei Gallicæ honorificam, & populorum commodis fructuosam nobis possumus gratulari.

Superfedeo pluribus, Auditores, & quoniam, neque supervacaneum, neque perniciosum multo minùs videri debet Rhetoricæ studium, uti falsò jactitant ac passim circumferunt qui nobis adversantur; desinant illi tandem aliquando fucum facere inanibus præstigiis, & idoneam magis sterilibus atque infructuosis commentationibus materiem mutuentur. Non est tam exhausta subtilissimis Philosophorum ingeniis Metaphysica, ut amplam exercenda

perspicacitatis illius, quam nacti sunt, segetem non inveniãnt.

Nos interim eisdem, uti fecimus hactenus, vacabimus studiis: ac licet flagitanti mihi jam dudum missionem, & volenti ultro decedere peritioribus ulterius fuerit in eodem stadio decurrendum, nihil immutandum putem de pristino more docendi. Felix fortunatusque satis, si, quibus placere impensius velim, sapientissimi omnium Ordinum Viri consuetudini nostræ suffragentur; doliturus, ut fatear quod res est, mirum in modum, si spe & expectatione nostra deterioris probari eisdem contigisset.

